

Stanovisko Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru na tému: Island ako kandidátska krajina**(prieskumné stanovisko)**

(2011/C 54/02)

Spravodajkyňa: **pani CARR**

Podpredseda Európskej komisie Maroš Šefčovič a člen Európskej komisie zodpovedný za rozšírenie Štefan Füle požiadali listom z 28. apríla 2010 Európsky hospodársky a sociálny výbor o vypracovanie prieskumného stanoviska podľa článku 304 Zmluvy o fungovaní Európskej únie na tému

„Island ako kandidátska krajina“.

Odborná sekcia pre vonkajšie vzťahy poverená vypracovaním návrhu stanoviska výboru v danej veci prijala svoje stanovisko 27. októbra 2010.

Európsky hospodársky a sociálny výbor na svojom 467. plenárnom zasadnutí 8. a 9. decembra 2010 (schôdza z 9. decembra) prijal 170 hlasmi za, pričom 1 člen hlasoval proti a nikto sa nezdržal hlasovania, nasledujúce stanovisko:

1. Závbery a odporúčania

1.1 Počas verejnej diskusie usporiadanej na Islande v septembri 2010 sa potvrdilo, že tu v súčasnosti prebieha naozaj ťažký boj, pokiaľ ide o podporu žiadosti Islandu o členstvo v EÚ zo strany verejnosti. Hoci samotné členstvo je naďalej diskutovanou otázkou, zdá sa, že podpora prístupových rokovaní sa v ostatnom čase zvýšila – 64 % respondentov uprednostňuje pokračovanie v procese pristúpenia k EÚ pred stiahnutím žiadosti. V porovnaní s predchádzajúcimi prieskumami ide o značný nárast podpory vo vzťahu k prístupovému procesu.

1.2 Výbor sa domnieva, že nastal čas, aby sa do diskusie verejnosti vo väčšej miere zapojili proeurópske organizácie a objasnili, aké výhody by členstvo v EÚ prinieslo Islandu, ako aj samotnej EÚ. EHSV by mohol prevziať vedúcu úlohu a organizovať podujatia zamerané predovšetkým na poslanie skupín reprezentujúcich „rôzne záujmy“.

1.3 EHSV jednoznačne podporuje členstvo Islandu v EÚ a zdôrazňuje význam zapojenia islandskej občianskej spoločnosti do prístupových rokovaní. Sociálni partneri tradične zohrávajú veľkú úlohu v politickom živote na Islande a majú už väzby s EHSV a európskymi zastrešujúcimi organizáciami.

1.4 Rovnako ako sociálni partneri aj výbor podčiarkuje nevyhnutnosť širšieho zapojenia občianskej spoločnosti prostredníctvom zástupcov z rôznych záujmových skupín. V priebehu prístupového procesu je okrem tradičnejšieho sociálneho dialógu potrebné zabezpečiť tiež „občiansky dialóg“.

1.5 Výbor odporúča, aby sa čo najrýchlejšie vytvoril zmiešaný poradný výbor pre Island, ako to bolo aj v prípade iných krajín pred ich vstupom do EÚ. Výbor sa domnieva, že to bude užitočný nástroj na výmenu názorov a informácií medzi občianskou

spoločnosťou na Islande a v členských štátoch EÚ, na formuláciu spoločných odporúčaní a názorov adresovaných rokujúcim stranám a najmä na posilnenie úlohy organizácií patriacich do skupiny III v priebehu rokovaní o členstve.

1.6 Vzhľadom na vysoký stupeň politického a hospodárskeho rozvoja a členstvo v Európskom hospodárskom priestore (EHP) je Island vo všeobecnosti dobre pripravený (napriek úpadku islandského hospodárstva počas nedávnej krízy) na to, aby prevzal záväzky vyplývajúce z členstva v EÚ, a to najmä v tých oblastiach, na ktoré sa vzťahuje Dohoda o EHP. EHSV taktiež zastáva názor, že ako členský štát EÚ by Island mohol prispieť k rozvoju rôznych oblastí politiky Únie, napríklad pokiaľ ide o udržateľné rybné hospodárstvo, energiu z obnoviteľných zdrojov a arktickú dimenziu. V súčasnosti nemá Island zastúpenie v inštitúciách EÚ s rozhodovacou právomocou.

1.7 Island už síce implementoval podstatnú časť *acquis* EÚ, no v niektorých kľúčových oblastiach, predovšetkým v rybnom hospodárstve a poľnohospodárstve, ešte zostávajú otvorené otázky. EHSV zdôrazňuje, že skupiny občianskej spoločnosti pôsobiace v týchto oblastiach musia zohrávať kľúčovú úlohu v prístupovom procese. Takisto je nevyhnutné zapojiť do prístupového procesu ďalšie dôležité skupiny, ktoré by podporili islandskú vládu pri rokovaní o pristúpení krajiny k EÚ.

1.8 Niektoré vplyvné organizácie občianskej spoločnosti už vyjadrili svoj nesúhlas so žiadosťou Islandu o členstvo. Za takýchto okolností je nanajvýš dôležité, aby organizácie, ktoré majú k členstvu kladný postoj, v blízkej budúcnosti odštartovali verejnú diskusiu o výhodách plynúcich z členstva tak pre Island, ako aj pre samotnú EÚ. EHSV sa domnieva, že užitočná by bola širšia diskusia na národnej i európskej úrovni, ktorá by organizáciám a verejnosti pomohla pri vytváraní si názoru prostredníctvom demokratického procesu, a to berúc do úvahy konsenzuálny prístup na európskej úrovni.

1.9 Negatívna verejná mienka na Islande vo vzťahu k členstvu v EÚ čiastočne pramení z nedoriešeného sporu v súvislosti s bankou Icesave. Preto je ešte dôležitejšie zapojiť občiansku spoločnosť do konštruktívneho dialógu o otázke členstva v EÚ. EHSV trvá na tom, že kauza Icesave by sa mala vyriešiť mimo rámca prístupových rokovaní a že sa nesmie stať prekážkou v prístupovom procese Islandu.

2. Súčasná situácia

2.1 Island požiadal o členstvo v EÚ v júli 2009 a 24. februára 2010 vydala Komisia kladné stanovisko k tejto žiadosti. Európska rada 17. júna 2010 rozhodla o začatí prístupových rokovaní a požiadala Radu, aby prijala všeobecný rokovací rámec. Európsky parlament schválil toto rozhodnutie 28. júna 2010. Prvé zasadnutie medzivládnej konferencie sa uskutočnilo 27. júla 2010.

2.2 Island už implementoval veľkú časť *acquis* EÚ prostredníctvom Dohody o EHP a Schengenskej dohody o pridružení, čo uľahčí proces skríningu a následné rokovania o jednotlivých kapitolách. Avšak v niektorých kľúčových oblastiach, ako napr. poľnohospodárstvo, rybné hospodárstvo a menová politika, naďalej zostávajú otvorené otázky. Proces skríningu sa už začal a podľa plánu by mal byť ukončený v júni 2011.

2.3 Island v plnej miere spĺňa politické kritériá na členstvo v EÚ, ktoré stanovila Európska rada na zasadnutí v Kodani v roku 1993. Ide o vysoko rozvinutú zastupiteľskú demokraciu so silnými inštitúciami a rozsiahlym systémom ochrany základných a ľudských práv, v ktorej sa dodržiavajú zásady právneho štátu.

2.4 Verejná správa je tu vo všeobecnosti efektívna a nezávislá od politického vplyvu. Nedávne finančné turbulencie však spôsobili politický otras a priniesli potrebu administratívnej reformy. Podľa názoru Komisie vyvolala finančná kríza otázky o možnom konflikte záujmov vzhľadom na úzke prepojenie medzi politickými predstaviteľmi a podnikateľskou komunitou a veľmi pravdepodobne budú potrebné ďalšie reformy. Reforma verejnej správy sa už začala a rieši niektoré z výhrad, ktoré vzniesla Komisia.

2.5 Napriek závažným dôsledkom hospodárskej krízy je Island fungujúcim trhovým hospodárstvom a je schopný náležite odolávať konkurenčnému tlaku a trhovým silám v rámci Európskej únie. Islandská vláda v rámci boja proti kríze prijala náročné úsporné opatrenia, navrhla politické opatrenia na diverzifikáciu hospodárstva a verí, že do konca roka 2010 sa krajina vráti k pozitívnemu rastu. Najdôležitejším cieľom súčasnej vlády je dosiahnuť do roku 2013 vyvážený štátny rozpočet, vytvárať pracovné miesta a podporovať inovácie, a tak do roku 2020 obnoviť konkurencieschopnosť Islandu.

2.6 Island sa vo všeobecnosti považuje za prirodzeného kandidáta na členstvo – má dobre rozvinutú demokratickú kultúru a vykazuje vysokú mieru súladu s *acquis*, takže za predpokladu, že do prístúpenia zosúladi svoje právne predpisy s *acquis* v plnej miere, by mohol dokončiť prístupové rokovania relatívne rýchlo. Ak bude prístupový proces úspešný a Islandania v referende schvália členstvo svojej krajiny, bude Island so svojimi približne 317 000 obyvateľmi členským štátom s najnižším počtom obyvateľov.

2.7 Po podaní žiadosti Islandu o členstvo bolo vytvorených desať rokovacích skupín, ktoré prevzali zodpovednosť za rokovania v rôznych oblastiach. Sociálni partneri a iné dôležité organizácie sú dobre zastúpení a majú svoje kreslá v príslušných skupinách. Hoci sú za rokovania zodpovední úradníci, najviac dotknuté skupiny boli pozvané, aby sa zapojili do prípravných prác rokovacích tímov a priamo participovali na procese.

2.8 Islandská vláda sleduje politiku plného zapojenia občianskej spoločnosti do prístupového procesu. V čase, keď zahraničnopolitický výbor islandského parlamentu vypracúval návrh svojho stanoviska k členstvu v EÚ, požiadal organizácie občianskej spoločnosti, jednotlivcov a inštitúcie o zaslanie pripomienok, ktoré potom zohľadnil. Tento výbor vo svojich záveroch uviedol, že bude vytvorené široké konzultačné fórum, v rámci ktorého sa bude diskutovať o EÚ, stave prístupových rokovaní a pozíciách Islandu pri rokovaníach o jednotlivých oblastiach.

2.9 Napriek všetkým pozitívnym signálom, pokiaľ ide o zapojenie občianskej spoločnosti do prístupového procesu, poklesla dôveryhodnosť Islandu v niektorých členských štátoch EÚ z dôvodu bankovej krízy a sporu okolo Icesave. Postoj Islandanov k EÚ je premenlivý. Prieskum organizácie Gallup v júli 2010 ukázal, že 60 % obyvateľov je za stiahnutie žiadosti o členstvo, ale z iného prieskumu realizovaného denníkom *Fréttablaðið* koncom septembra vyplýva, že 64 % respondentov si želá dokončenie rokovaní, aby sa tak mohlo o tejto otázke rozhodnúť v referende. Hoci je ešte príliš skoro povedať, či sa vnímanie EÚ zo strany Islandanov zmenilo, je isté, že existuje obrovský dopyt po faktických informáciách o EÚ a členstve v EÚ. Zdá sa, že s cieľom zakladať budúce rozhodnutia na dobrých znalostiach a nie na mýtoch a obavách, rastie túžba dozvedieť sa viac o EÚ a prístupovom procese.

3. Vzťahy s Európskou úniou

3.1 Island má s Európskou úniou úzke vzťahy vďaka Dohode o EHP, ktorá nadobudla účinnosť v roku 1994. Prostredníctvom Dohody o EHP majú tri štáty združenia EZVO zabezpečenú účasť na vnútornom trhu EÚ. Po podaní žiadosti Islandu o členstvo zriadila EÚ v krajine svoje zastúpenie. Predtým Island spadal do pôsobnosti zastúpenia v Oslo.

3.2 Dohoda o EHP si vyžadovala vysoký stupeň začlenenia *acquis* EÚ do vnútroštátneho právneho systému Islandu. Island prijal väčšinu ustanovení týkajúcich sa štyroch slobôd. Len niekoľko oblastí vnútornej politiky nie je dotknutých Dohodou o EHP, ktorá – ako by niektorí mohli tvrdiť – predstavuje formu „kvázi-členstva“ v EÚ. Percentuálny podiel právnych predpisov súvisiacich s vnútorným trhom, ktoré boli do júla 2009 transponované do vnútroštátnej legislatívy, je rovnaký ako priemer v členských štátoch EÚ.

3.3 Spravodlivosť, sloboda a bezpečnosť síce nie sú súčasťou Dohody o EHP, no Island participuje na tejto oblasti politiky prostredníctvom Schengenskej dohody o pridružení. Keď severské členské štáty EÚ požiadali o pripojenie sa k schengenskej dohode, urobili tak pod podmienkou, že sa nájde riešenie, ako zachovať Severskú pasovú úniu s Islandom a Nórskom. Obidve krajiny preto od marca 2001 uplatňujú schengenské *acquis*.

3.4 Pokiaľ ide o účasť na rozhodovacom procese EÚ, Dohoda o EHP poskytuje predovšetkým prístup ku Komisii. Podľa článkov 99 a 100 Dohody o EHP sa môžu štáty EZVO, ktoré patria do EHP, zúčastňovať na práci expertných skupín Komisie a pracovných skupín komitologických výborov. Uvedené štáty EZVO patriace do EHP však nemajú žiadne formálne vzťahy s Radou alebo Európskym parlamentom.

3.5 Islandskí sociálni partneri participujú na zmiešanom poradnom výbore EHP s EHSV. Na politickej úrovni sa Island podieľa na zmiešanom parlamente výbore EHP. Spolu s Nórskom sa Island zároveň zúčastňuje na neformálnych seversko – baltských stretnutiach pred zasadnutiami Rady, na ktorých má príležitosť predniesť svoje názory.

3.6 Okrem toho, že Island nie je plne zapojený do rozhodovacieho procesu EÚ, spočíva hlavný rozdiel medzi postavením Islandu na základe Dohody o EHP a členstvom v EÚ v tom, že prostredníctvom Dohody o EHP sa nevytvárajú nadnárodné inštitúcie, ktoré by mali právomoc vydávať právne predpisy priamo uplatniteľné v členských štátoch. Na základe Dohody o EHP takisto nedochádza k delegovaniu súdnych právomocí. Členstvo v EÚ by Islandu zároveň prinieslo zastúpenie vo všetkých inštitúciách a orgánoch EÚ s rozhodovacími právomocami.

3.7 Napriek úzkym vzťahom s EÚ bol Island donedávna rozhodnutý zostať mimo Únie. Tento postoj sa všeobecne pripisuje niekoľkým faktorom, najviac prianiu zachovať si vnútroštátnu kontrolu nad zdrojmi rybného hospodárstva. Ani spoločná poľnohospodárska politika nie je u islandských poľnohospodárov obľúbená, keďže sa obávajú konkurencie lacnejších výrobkov z pevniny. V určitých skupinách obyvateľstva na Islande prevládajú silné nacionalistické tendencie a niektorí politickí predstavitelia neboli vo všeobecnosti ochotní podporiť nič, čo by sa mohlo považovať za oslabenie suverenity krajiny. Geografická izolácia Islandu, jeho osobitné vzťahy v oblasti bezpečnosti s USA počas studenej vojny, malá administratíva a volebný systém zvýhodňujúci vidiecke oblasti sa takisto občas uvádzajú ako možné

odôvodnenia islandskej politiky vo vzťahu k EÚ. A napokon, až do čias finančnej krízy prevládala všeobecná mienka, že Dohoda o EHP dostatočne slúži záujmom Islandu.

3.8 Napriek uvedeným faktorom sú veľké časti obyvateľstva už roky za užšie vzťahy s EÚ. Kolaps islandského finančného systému v októbri 2008 viedol k ďalšiemu názorovému posunu v prospech členstva v EÚ a prijatia eura. V júli 2009 islandský parlament odhlasoval podanie žiadosti o členstvo v EÚ. Verejná mienka a politické strany na Islande však zostávajú v súvislosti s touto otázkou rozdelené.

3.9 Členstvo Islandu by bolo prínosom pre Island aj pre samotnú EÚ. Z hľadiska EÚ by prispelo k jej geografickej úplnosti, dalo by jej oporný bod v Arktíde a možnosť byť účastníkom Arktickej rady. Pre Island by pristúpenie k EÚ znamenalo posilnenie jeho pozície v úsilí o lepšie formy viacúrovňového riadenia v Arktíde. Členstvo by tiež prispelo k obnoveniu medzinárodnej dôveryhodnosti Islandu a malo by stabilizačný účinok na jeho menu a hospodárstvo ako celok. Ako člen EÚ by Island mal veľa čo ponúknuť v súvislosti s politikou Severnej dimenzie, rozvojom a využívaním obnoviteľných zdrojov energie a ekologickejším hospodárstvom v EÚ.

3.10 Rôzne otázky však pretrvávajú, pretože veľa dôležitých oblastí nespadá pod EHP, ani schengenskú spoluprácu. Niektoré z nich budú s vysokou pravdepodobnosťou predstavovať určité ťažkosti pri rokovaniach. Obzvlášť rybné hospodárstvo a poľnohospodárstvo budú zrejme trecou plochou a organizácie občianskej spoločnosti pôsobiace v týchto oblastiach budú zohrávať v prístupovom procese kľúčovú úlohu. Proces pristúpenia by mal byť dobrovoľným a konsenzuálnym dvojstranným procesom, v rámci ktorého by sa žiadna zo strán necítila byť zaviazaná druhou stranou k prijatiu záväzkov, na ktoré nie je pripravená.

4. Sociálno-ekonomická situácia

4.1 Islandské hospodárstvo je tradične založené najmä na rybnom hospodárstve, ktoré ešte stále tvorí takmer polovicu islandského vývozu tovaru. V súčasnosti sa dôležitým odvetvím stáva tiež výroba hliníka a cestovný ruch. V 90. rokoch 20. storočia začal Island s procesom ekonomickej deregulácie, liberalizácie a diverzifikácie a vytvoril rozsiahly finančný sektor. Výsledkom prílišného vystavenia sa vplyvu, nedostatočného dohľadu nad finančným sektorom a nadmernej veľkosti bánk v porovnaní s národným hospodárstvom bolo, že sa islandský bankový sektor v dôsledku svetovej finančnej krízy zrútil. Súčet finančných pasív bánk bol desaťkrát väčší ako HDP Islandu ⁽¹⁾. Toto viedlo k hlbkej recesii so sociálnymi, ako aj hospodárskymi dôsledkami.

(1) Ministerstvo zahraničných vecí Islandu: Program hospodárskej obnovy Islandu (informačný dokument), jún 2010 http://www.mfa.is/media/MFA_pdf/Factsheet-Iceland%27s-Economic-Recovery-Program-June.pdf.

4.2 Islandská koruna značne klesla, čo spôsobilo vysokú infláciu, nárast nezamestnanosti, pokles ceny aktív, bankrot veľkého počtu podnikov a zníženie súkromnej spotreby. Zvýšili sa tiež dane (daň z kapitálu, daň z príjmu, spotrebné dane a sadzby DP-H), bol zavedený nový systém trojstupňovej dane z príjmu a rôzne dávky, ako napr. rodičovská dávka a prídavky na deti, sa znížili. Krátili sa tiež verejné výdavky na vzdelávanie a zdravotnú starostlivosť. Mnohé islandské domácnosti sa ocitli v ťažkej situácii, keďže stratili veľkú časť svojich úspor a/alebo príjmu. S cieľom zmierniť závažnosť krízy prebieha rozsiahla reštrukturalizácia dlhu tak pre jednotlivcov, ako aj pre podniky. Pre fyzické osoby existuje špeciálny mimosúdny rámec na reštrukturalizáciu dlhu zameraný na domácnosti, ktoré majú vážne ťažkosti (2).

4.3 Miera verejného zadlženia sa v dôsledku krízy znásobila. Veľkú časť tohto dlhu spôsobili dlhopisy Icesave. Na základe smernice o systémoch ochrany vkladov (94/19/ES) je Island zodpovedný za odškodnenie sporiteľov až do výšky 20 000 EUR na jeden účet. Island súhlasil s tým, že tieto záväzky splní. Spor okolo Icesave, ktorý ešte treba vyriešiť, sa však týka pravidiel a podmienok, za ktorých by mal Island vrátiť peniaze britskej a holandskej vláde, ktoré odškodnili svojich sporiteľov.

4.4 V snahe čeliť kríze uplatnil Island rôzne opatrenia. Došlo k znárodneniu, reštrukturalizácii a rekapitalizácii troch najdôležitejších bánk. Zaviedli sa záruky platobnej bilancie, ktorými sa obmedzili medzinárodné kapitálové toky, aby sa tak zabránilo odlivu cudzej meny a ďalšiemu znehodnoteniu islandskej koruny. Centrálna banka začala s postupným odstraňovaním týchto kontrolných opatrení v októbri 2009. Bolo zriadené nové ministerstvo hospodárstva, zmenilo sa vedenie centrálnej banky a posilnila sa úloha orgánu pre finančný dohľad. Vláda takisto vymenovala špeciálnu vyšetrovaciu komisiu a osobitného prokurátora, čím dala podnet na dôkladné prešetrenie udalostí, ktoré viedli ku kríze.

4.5 Okrem toho sa vláda usilovala získať pomoc od medzinárodného spoločenstva vrátane MMF. Dohoda s MMF o pohotovostnom úvere pre Island má hodnotu 2,1 mld. USD a ďalších 2,75 mld. USD poskytnú severské krajiny, Poľsko a Faerské ostrovy. Súčasťou hospodárskeho programu, ktorý MMF podporuje, sú opatrenia na stabilizáciu výmenného kurzu a obnovenie dôvery v menovú politiku, na revíziu fiškálnej politiky a udržanie dlhu verejného sektora na zvládnuteľnej úrovni, opatrenia na reštrukturalizáciu finančného sektora a jeho regulačného rámca, ako aj na uľahčenie reštrukturalizácie dlhu domácností i podnikov. Koncom septembra 2010 MMF schválil tretie preskúmanie programu hospodárskej obnovy Islandu.

4.6 Makroekonomická stabilizácia Islandu ešte nie je ukončená, pričom hlavnou výzvou zostáva fiškálna konsolidácia. Na posilnenie fiškálneho rámca bude prijatý štvorročný plán fiškálnej konsolidácie. Náznaky zlepšenia možno pozorovať už teraz. Podľa odhadov MMF by malo hospodárstvo Islandu, opierajúce sa o silné ekonomické základy, zaznamenať v druhej polovici roka 2010 pozitívny rast. (2) Miera inflácie klesá a výmenný kurz sa

stabilizoval. Nové komerčné banky boli rekapitalizované a dokončili sa rozsiahle reformy v oblasti regulácie finančných trhov. Nezamestnanosť neprekročila úroveň 10 %, ako sa pôvodne predpovedalo.

4.7 V súvislosti s plánom hospodárskej obnovy Islandu zohrávali kľúčovú úlohu sociálni partneri. V júni 2009 podpísala vláda so sociálnymi partnermi „pakt stability“. Rozpočet na rok 2010 túto dohodu zohľadňuje. Cieľom paktu bolo zabezpečiť spoločenský konsenzus pre nevyhnutné adaptačné opatrenia, no keďže sa týkal predovšetkým sociálnych partnerov, niektoré organizácie občianskej spoločnosti sa cítili z procesu vylúčené. V marci 2010 Islandská konfederácia zamestnávateľov od paktu odstúpila, čo zdôvodnila porušeniami paktu a neschopnosťou vlády splniť svoje sľuby.

4.8 Zo strednodobého a dlhodobého hľadiska má Island pomerne flexibilný trh práce s vysokou mierou účasti, relatívne mladým a dobre vzdelaným obyvateľstvom v produktívnom veku a masívnou zdrojovou základňou vrátane bohatých lovísk rýb a enormných obnoviteľných zdrojov energie. Je teda pravdepodobné, že postupom času sa Island úplne zotaví zo súčasnej zlej hospodárskej situácie. Európska komisia okrem toho zastáva názor, že ak Island dosiahne súlad s *acquis* v oblasti hospodárskej a menovej politiky, jeho účasť na hospodárskej a menovej únii by nemala spôsobiť väčšie problémy.

5. Občianska spoločnosť na Islande

5.1 Aktívna účasť občianskej spoločnosti má na Islande dlhú históriu. Najmä vďaka tomu, že islandská spoločnosť nie je veľká, majú záujmové skupiny veľmi úzke a často osobné prepojenie na vládu a aktívne sa podieľajú na procese tvorby politiky. Niektoré záujmové skupiny, ako napr. združenia a odbory pôsobiace v oblasti poľnohospodárstva a rybného hospodárstva, majú už tradične naozaj veľmi úzke kontakty s určitými politickými stranami.

5.2 V snahe vyvážiť obmedzenia súvisiace s malou administratívnou islandská vláda úzko spolupracuje s tamojšími záujmovými skupinami, ktoré sú aktívne na úrovni EÚ, a často sa na ne spolieha, pokiaľ ide o získavanie informácií či zvýšenie informovanosti Bruselu o záujmoch Islandu. S výnimkou sociálnej politiky, v rámci ktorej sú sociálni partneri zvlášť aktívni a majú priamy prístup k procesu jej formovania, však záujmové skupiny zohrávajú väčšiu úlohu skôr pri získavaní informácií a vytváraní stratégie ako pri ovplyvňovaní politiky EÚ.

5.3 Podľa článku 74 ústavy je možné tak ako v iných severských krajinách zakladať všetky druhy združení bez predchádzajúceho povolenia a nemožno ich rozpustiť na základe administratívneho rozhodnutia. Združenia sa musia zaregistrovať v národnom registri, aby získali národné registračné číslo na daňové účely a musia mať registrovanú adresu. Činnosť odborov upravuje zákon o odboroch a pracovných sporoch.

(2) http://www.mfa.is/media/MFA_pdf/Factsheet--Iceland%27s-Economic-Recovery-Program-June.pdf.

5.4 Veľa islandských organizácií má dlhoročné a pevné vzťahy s podobnými organizáciami pôsobiacimi v severskej oblasti. Takéto prepojenie by mohlo islandským organizáciám pomôcť pri výmene osvedčených postupov a umožniť im poučiť sa zo skúseností partnerských organizácií s prístupím ich krajín k EÚ.

5.5 Verejná diskusia s organizáciami občianskej spoločnosti na Islande však naznačila, že v porovnaní s organizáciami sociálnych partnerov sú iné organizácie občianskej spoločnosti zamerané prevažne smerom dovnútra. Prostredníctvom užšej spolupráce by malo byť možné presvedčiť ich, aby sa na svoje poslanie na Islande pozerali zo širšieho hľadiska, najmä pokiaľ ide o ich úlohu v procese prístúpenia k EÚ, a takisto by organizácie EÚ mali mať možnosť učiť sa od svojich islandských partnerských organizácií.

5.6 Island uplatňuje severský ekonomický a sociálny model, ktorý charakterizuje silný sociálny štát s veľkorysou výškou dávok. Sociálni partneri na oboch stranách pracovného trhu sa aktívne zapájajú do sociálneho dialógu s cieľom vymieňať si informácie a riešiť rôzne dôležité sociálne a hospodárske otázky. Vo všeobecnosti sú sociálne predpisy definované skôr v kolektívnych zmluvách ako právnymi predpismi.

5.7 Vývoj na Islande, ktorý z veľkej časti odzrkadľoval vývoj v susedných severských krajinách, charakterizuje zvyšovanie verejných výdavkov. Urbanizácia a zmeny v štruktúre spoločnosti viedli k vzniku rôznych záujmových skupín, predovšetkým odborov, družstiev a združení poľnohospodárov. Zo začiatku bolo záujmových skupín málo, no boli vplyvné a mali úzke prepojenie na určité politické strany, ktoré slúžili ich záujmom.

5.8 V druhej polovici 20. storočia vzrástol počet skupín v súvislosti s väčšou diverzifikáciou spoločnosti. S narastajúcou rôznorodosťou sa väzby medzi politickými stranami a vplyvnými záujmovými skupinami oslabili. Napriek tomu sú kontakty medzi občianskou spoločnosťou a vládou v takom malom spočenstve, ako je Island, nevyhnutne úzke.

5.9 Islandský model je v mnohých smeroch podobný modelom, ktoré uplatňujú jeho severskí partneri, no v niekoľkých aspektoch sa od bežného severského modelu odlišuje. Vývoj na Islande bol pomalší a výdavky v sociálnej oblasti sú na Islande tradične nižšie ako v iných severských krajinách. V 90. rokoch 20. storočia prevládala politika liberalizácie a privatizácie a v dôsledku finančného krachu sa systém sociálneho zabezpečenia podstatne obmedzil. V severských štátoch systém sociálneho zabezpečenia vo všeobecnosti prijímajú strany na ľavej i pravej strane politického spektra a toto platí aj na Islande napriek skutočnosti, že na politickej scéne prevládajú najmä stredopravé koalície. Sociálni partneri mali v procese tvorby politiky kľúčovú úlohu.

5.10 Výsledky verejnej diskusie naznačili, že občianska spoločnosť na Islande je v otázke členstva v EÚ rozdelená. Proti členstvu v EÚ sú predovšetkým združenia pôsobiace v oblasti poľnohospodárstva a rybného hospodárstva, kým organizácie ako Islandská konfederácia práce a Federácia islandského priemyslu sú za. Veľa organizácií na Islande zastáva v tejto otázke tiež neutrálny

postoj. Zatiaľ čo demokracia je na Islande mimoriadne silná, zástupenie organizácií širšej občianskej spoločnosti je relatívne slabé, čo vedie k nevyváženému zohľadneniu hlasov občianskej spoločnosti.

6. Kľúčové organizácie a ich postoj v diskusiách o EÚ

6.1 Sociálni partneri

6.1.1 Islandská konfederácia práce (ASI) je najdôležitejšou odborovou organizáciou na Islande, ktorá zastupuje robotníkov, úradníkov, pracovníkov v maloobchode, námorníkov, stavbárov a pracovníkov v priemysle, elektrikárov a rôzne iné profesie v súkromnom sektore, ako aj časť verejného sektora. Väčšinu zamestnancov verejného sektora však zastupuje Federácia štátnych zamestnancov a zamestnancov samospráv (BSRB). Obidve organizácie sú členom Európskej konfederácie odborových zväzov (ETUC). Tretou ústrednou organizáciou je Asociácia vysokoškolsky vzdelaných (BHM) združujúca zamestnancov s vysokoškolským diplomom z verejného i súkromného sektora.

6.1.2 Partnerom konfederácie ASI na strane manažmentu je Islandská konfederácia zamestnávateľov (SA), ktorá je členom organizácie BUSINESSEUROPE. Členmi SA je osem združení z rôznych sektorov, napr. z energetiky, cestovného ruchu, finančnictva a rybného hospodárstva. Tieto dve organizácie zohrávajú významnú úlohu pri koordinácii politických opatrení v oblasti zamestnanosti, sociálnych vecí, životného prostredia a trhu práce. Ďalšou organizáciou, ktorá je aktívna na úrovni EÚ a je tiež súčasťou BUSINESSEUROPE, je Federácia islandského priemyslu (SI). SI je členom SA.

6.1.3 Konfederácie zamestnávateľov a pracujúcich sa zapájajú do činnosti niekoľkých výborov a rád verejných orgánov, napr. islandského Úradu pre bezpečnosť a zdravie pri práci, Rady pre rovnosť či Vedeckej a technologickej rady, v rámci ktorých chránia záujmy svojich členov pri príprave i vykonávaní právnych predpisov. Zároveň sú v úzkom kontakte s vládou v súvislosti s vypracúvaním a obnovovaním mzdových dohôd. Sociálni partneri úzko spolupracujú, pokiaľ ide o spoločné záujmy v oblasti rovnosti a ochrany pri práci alebo šírenie informácií.

6.1.4 Sociálni partneri na Islande sú už dosť dobre zapojení do tvorby politiky EÚ. Pozorne sledujú legislatívny proces EÚ, keďže sa ich týkajú politické opatrenia prijaté v rámci EHP.

6.1.5 Zástupcovia organizácií zamestnancov a zamestnávateľov v štátoch EZVO majú kontakty s EHSV prostredníctvom poradného výboru EHP, ktorý je súčasťou inštitucionálneho zriadenia EHP. Toto fórum slúži ako prepojenie medzi sociálnymi partnermi v štátoch EZVO a organizáciami občianskej spoločnosti v EÚ. Na rozdiel od EHSV však patria medzi členov poradného výboru EZVO len odborové a zamestnávateľské organizácie. Predstavuje to určité obmedzenie, pretože nie je pokrytý občiansky dialóg ako celok.

6.1.6 Sociálni partneri na Islande sú vo všeobecnosti dosť priaznivo naklonení európskej integrácii, hoci sa názory líšia. Konfederácia ASI bola pôvodne dosť skeptická, pokiaľ ide o členstvo Islandu v EHP, no po zistení, že EHP prináša islandským pracovníkom rôzne výhody, svoju politiku v roku 2000 prehodnotila. V súčasnosti ASI podporuje rokovania o členstve v EÚ a prijatie eura, pretože verí, že záujmy islandskej pracovnej sily a celková stabilita hospodárstva sa dá najlepšie zaručiť prostredníctvom úplnej integrácie do EÚ. Pripomína však, že počas prístupových rokovanií by sa mal s ohľadom na rybné hospodárstvo klásť dôraz na zachovanie plnej kontroly nad výhradnou hospodárskou zónou Islandu a že by sa mala zabezpečiť podpora pre islandské poľnohospodárstvo. Federácia BSRB, ktorá zastupuje zamestnancov verejného sektora, ešte nezaujala oficiálny postoj k členstvu, aj keď víta otvorené diskusie týkajúce sa rokovanií.

6.1.7 Na strane zamestnávateľov hodlá konfederácia SA pozorne sledovať rozhovory o prístúpení, ale k členstvu v EÚ prijala neutrálnu pozíciu, pretože jej členské združenia sú v tejto otázke rozdelené. Za členstvo je napríklad federácia SI, pričom argumentuje tým, že islandské hospodárstvo je nestabilné v dôsledku kolísavej hodnoty meny a že integrácia do EÚ a prijatie eura by zvýšili konkurencieschopnosť a viedli k lepším pracovným podmienkam v islandskom priemysle.

6.2 Odvetvie rybného hospodárstva

6.2.1 Federácie majiteľov rybárskych lodí a podnikov na spracovanie rýb sú naproti tomu rozhodne proti členstvu krajiny v EÚ. Tí, ktorí sú zapojení do rybárskeho priemyslu, sa zdráhajú uplatňovania spoločnej rybárskej politiky, pretože by to umožnilo príchod zahraničných investícií do tohto odvetvia, čo by znamenalo, že o celkových povolených rybolovných kvótach v 200-míľovej výhradnej hospodárskej zóne Islandu by sa rozhodovalo v Bruseli. Hoci by bol Island ako členský štát EÚ plne zapojený do procesu prijímania rozhodnutí, zástupcovia občianskej spoločnosti sa domnievajú, že vzhľadom na svoju veľkosť by Island nebol schopný dostatočne ovplyvňovať rozhodnutia na úrovni EÚ. Island by tiež stratil právo uzatvárať vlastné dohody s tretími krajinami týkajúce sa lovu transzonálnych zásob rýb, ktorý tvorí 30 % celkového islandského lovu. Federácia majiteľov rybárskych lodí tvrdí, že odpad z výlovu a nadmerný lov predstavujú v EÚ vážny problém, zatiaľ čo na Islande je odvetvie rybného hospodárstva ziskové. Okrem toho neexistuje záruka, že sa v EÚ uchová zásada relatívnej stability.

6.2.2 Ako však v auguste 2010 uviedol pre islandský rozhlas RÚV predseda Federácie majiteľov rybárskych lodí, Island musí pokračovať v prístupových rokovaniach s EÚ, v rámci ktorých sa musia vyrokovať najlepšie možné podmienky. Podľa neho v tomto štádiu nemá zmysel stiahnuť žiadosť o členstvo v EÚ.

6.2.3 Chýlostivým problémom bude pravdepodobne aj obnovenie komerčného lovu veľrýb, ku ktorému došlo v roku 2006 a ktorý je v rozpore s politikou EÚ. V prípade, že sa nenájde riešenie, by to mohla byť vážna prekážka pre prístúpenie Islandu k EÚ.

6.2.4 Spoločná rybárska politika je momentálne predmetom skúmania. Predpokladané zmeny ju s najväčšou pravdepodobnosťou priblížia islandskému modelu. Rokovania o členstve Islandu však budú vychádzať z terajšieho *acquis*, takže existuje viacero potenciálne sporných bodov. Najdôležitejšou otázkou počas prístupových rokovanií s Islandom bude s najväčšou

pravdepodobnosťou rybolov. Rybárska lobby má v politickom procese veľký vplyv a bude zrejme zohrávať kľúčovú úlohu v diskusiách o členstve v EÚ, keďže príjem z rybolovu na obyvateľa je na Islande oveľa vyšší než v ktoromkoľvek inom členskom štáte EÚ.

6.3 Odvetvie poľnohospodárstva

6.3.1 Ďalšou organizáciou, ktorá sa dlhodobo zapája do politického procesu, je Združenie poľnohospodárov. Poľnohospodári mali na Islande tradične silné postavenie s úzkym prepojením s vládou, hoci ich vplyv sa počas posledných rokov oslabil, pretože tento sektor sa zmenšil. Rovnako ako Federácia majiteľov rybárskych lodí aj Združenie poľnohospodárov pozorne sleduje legislatívny proces EÚ. Združenie poľnohospodárov je partnerskou organizáciou COPA/COCEGA, a preto je jeho spolupráca určitým spôsobom obmedzená. Táto európska zastrešujúca organizácia sa zameriava najmä na otázky súvisiace s EÚ.

6.3.2 Združenie poľnohospodárov je rozhodne proti členstvu v EÚ argumentujúc, že by to viedlo k rozsiahlej strate pracovných miest v poľnohospodárstve a malo by to značne negatívne dôsledky na bezpečnosť potravín a zaistenie potravín v krajine. Tento argument sa opiera predovšetkým o skutočnosť, že Island by musel umožniť neobmedzený dovoz poľnohospodárskych výrobkov z EÚ, a tomu by islandskí poľnohospodári mohli len ťažko konkurovať. Potravinové právo EÚ zaisťujúce bezpečnosť potravín⁽³⁾ je však už súčasťou Dohody o EHP a nadobudne účinnosť koncom roka 2011. Počas zavádzania balíka, ktorý sa týka potravinového práva, na národnej úrovni sa Združeniu poľnohospodárov podarilo vybojovať uchovanie zákazu dovozu čerstvého mäsa v islandských predpisoch, hoci takýto zákaz je pravdepodobne v rozpore s cieľom právnych predpisov EÚ. Podľa článku 19 Dohody o EHP Island tiež súhlasil s bezcolnými kvótami a koncesiami pre špecifické výrobky, čo znepokojuje Združenie farmárov.

6.3.3 Poľnohospodárstvo bude počas prístupových rokovanií kľúčovým odvetvím, pričom jedným z cieľov Islandu bude výslovná podpora mliekarskej výroby, chovu oviec a ďalších tradičných poľnohospodárskych aktivít. Podobná dlhodobá schéma štátnej pomoci pre tie regióny EÚ, ktoré ležia severne od 62. rovnobežky, by mohla pomôcť uchovať poľnohospodársku činnosť v týchto málo zaľudnených oblastiach s ťažkými klimatickými podmienkami.

6.4 Odvetvie životného prostredia

6.4.1 Na Islande aktívne pôsobí množstvo environmentálnych skupín. Takéto skupiny v EÚ vo všeobecnosti pozorne sledujú environmentálnu politiku EÚ, sú aktívne na európskej úrovni a sú členmi zastrešujúcich organizácií. Nezdá sa, že by to bolo v uplynulých rokoch také dôležité pre islandské environmentálne skupiny, hoci zopár z nich naozaj vyvíja určité aktivity na medzinárodnej úrovni.

⁽³⁾ Nariadenie (ES) 178/2002, ktorým sa ustanovujú všeobecné zásady a požiadavky potravinového práva a súvisiace akty.

6.4.2 Existuje viacero možných vysvetlení tohto stavu. Po prvé je v radoch európskych záujmových skupín obľúbená politika proti lovu veľrýb, v dôsledku čoho sa islandské environmentálne skupiny necítia stotožnené so svojimi európskymi partnermi. Po druhé sa islandské environmentálne skupiny, ako Landvernd, zameriavajú predovšetkým na problém erózie pôdy a uchovanie prirodzených biotopov na Islande, čo je často v protiklade k výstavbe vodných elektrární na zvýšenie výroby hliníka. Hoci environmentálna politika EÚ je v prevažnej miere súčasťou Dohody o EHP, nezahŕňa právne predpisy o uchovaní prirodzených biotopov. A napokon čelia environmentálne skupiny na Islande nedostatku finančných prostriedkov a ďalších zdrojov. Z týchto dôvodov sú islandské environmentálne skupiny možno menej aktívne na úrovni EÚ než ich európski partneri a vo všeobecnosti sa doteraz nezapojili aktívne do diskusie o členstve v EÚ. Napríklad Landvernd nezaujal žiaden oficiálny postoj k členstvu v EÚ, hoci sa vo všeobecnosti domnieva, že vplyv environmentálnych právnych predpisov EÚ je pozitívny. Landvernd má tiež záujem o objasnenie úlohy, ktorú môže zohrávať v prístupových rokovaniach, vrátane ďalšieho zapojenia sa do takých programov EÚ, akým je rámec pre ochranu prírody.

6.5 Ochrana spotrebiteľa

6.5.1 Islandské združenie spotrebiteľov (NS) je nezávislou, neziskovou a mimovládnu organizáciou založenou v roku 1953,

ktorá aktívne pôsobí na európskej úrovni a je členom zastrešujúcich organizácií. Združenie NS už nadviazalo úzku spoluprácu s islandským ECC (*European Consumer Centre*), ktoré je súčasťou európskej siete spotrebiteľských centier. NS nezaujalo pevné stanovisko k vstupu Islandu do EÚ či proti nemu. Dlhú však zastávalo názor, že Island by mal posúdiť všetky pre a proti vstupu do EÚ. Valné zhromaždenie NS v roku 2008 dospelo k záveru, že Island by mal požiadať o členstvo v EÚ, aby sa ukázali skutočné problémy, a tak bolo možné pokračovať v diskusii o EÚ bez predsudkov a na základe faktov. V roku 2008 NS zároveň vypracovalo správu o pozitívach a negatívach, ktoré by spotrebiteľom priniesol vstup do EÚ. Bez toho, aby zaujalo pevný postoj alebo si osvojilo názory za alebo proti EÚ, NS teda vždy podporovalo podanie žiadosti o prijatie do EÚ ako také a snažilo sa plniť svoju úlohu pri otvorení diskusie o EÚ.

6.6 Iné organizácie

6.6.1 Medzi ďalšie dôležité organizácie patria Organizácia zdravotne postihnutých, Obchodná komora, ktorá je členom EUROCHAMBERS, ďalej Federácia obchodu a služieb, ktorá je členskou organizáciou EUROCOMMERCE, Federácia islandského obchodu a rôzne iné mimovládne organizácie. Uvedené organizácie doteraz nezaujali oficiálny postoj k členstvu v EÚ, aj keď sa pravdepodobne budú vyslovovať v prospech či neprospech niektorých oblastí európskej politiky. Existujú tiež osobitné proeurópske aj antieurópske skupiny, ako napr. Evrópusamtökin a Heimssýn.

V Bruseli 9. decembra 2010

Predseda
Európskeho hospodárskeho a sociálneho výboru
Staffan NILSSON
